

Agnieszka Kuriata

(Uniwersytet Wrocławski)

„IV Międzynarodowy Kongres Religioznawczy. Religia a społeczno-polityczne przemiany współczesnego świata, Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni 2015. Sprawozdanie z konferencji naukowej.”

Słowa kluczowe: międzynarodowy kongres religioznawczy, akademia marynarki wojennej, PTR, Polskie Towarzystwo Religioznawcze, religia

W dniach 17 – 20 czerwca 2015 r. na terenie Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni odbył się IV Międzynarodowy Kongres Religioznawczy, zorganizowany przez Polskie Towarzystwo Religioznawcze we współpracy z Akademią Marynarki Wojennej w Gdyni. Tym razem przewodni temat tej cyklicznej imprezy, która odbyła się już po raz czwarty¹, brzmiał *Religia a społeczno-polityczne przemiany współczesnego świata*. Patronat honorowy nad Kongresem objęli Prezydent miasta Gdyni oraz Marszałek Województwa Pomorskiego. Oprócz gospodarzy, nadzór merytoryczny nad konferencją sprawowali także Wydział Nauk

¹ Wcześniejsze edycje konferencji:

I Kongres Religioznawczy pt.: *Religioznawstwo polskie w XXI wieku* (Tycyn 2003),

II Międzynarodowy Kongres Religioznawczy pt.: *O wielowymiarowości badań religioznawczych* (Poznań 2008),

III Międzynarodowy Kongres Religioznawczy pt.: *Religie i religijność w świecie współczesnym* (Toruń 2011).

Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego.

Jak możemy przeczytać w materiałach udostępnionych na stronie internetowej Kongresu oraz na dołączonej do materiałów konferencyjnych płycie CD, organizatorzy IV Międzynarodowego Kongresu Religioznawczego zdają sobie sprawę ze złożoności światopoglądowej, ideowej, metodologicznej, jak i problemowej dyscypliny naukowej jaką jest religioznawstwo. Jest tak dlatego, że jako dyscyplina humanistyczna i społeczna, nawiązuje ona a także odwołuje się do różnorodnych tradycji i refleksji nad kwestią religii i religijności oraz – a może i przede wszystkim – stara się sprostać trudnemu zadaniu odpowiedzenia na pytania, które stawiają sobie ludzie poszukujący zrozumienia samego siebie, jak i swojego bliższego czy dalszego otoczenia. Jak wiadomo, ludzkie potrzeby są trudne do zdefiniowania, stąd też ta podstawowa trudność. To wszystko przyczynia się do powstawania coraz to nowszych szkół oraz orientacji badawczych, w ramach tej dyscypliny. Jak przekonywał prof. dr hab. Zbigniew Drozdowicz, nie stanowi to oczywiście problemu, jednak powinno skłaniać tych przedstawicieli raczej do poszukiwania pola porozumienia i możliwości do dyskusji, bardziej niż do koncentrowania się wyłącznie na tym co ich dzieli czy różni. Wszystko to bowiem prowadzi do wspólnego celu – różne są tylko prowadzącego do niego drogi – jakim jest wiedza obiektywna i szacunek dla tych, którzy dążą do jej poznania. Prof. Zbigniew Drozdowicz przytoczył we wstępie słowa prof. Kazimierza Twardowskiego, polskiego filozofa, mając nadzieję że staną się one mottem przewodnim IV Międzynarodowego Kongresu Religioznawczego,:

„(...) Kto się zaciąga pod sztandar nauki, musi się wyrzec wszystkiego, co mogłoby go zepchnąć z drogi sztandarem tym wskazywanej. Musi więc przede wszystkim usilnie pracować nad wyrzeczeniem się wszelkich uprzedzeń, które mogą mu zagrozić drogę, wiodącą ku wiedzy obiektywnej, a które mają swe źródła w tradycjach, zwyczajach, we wpływach otoczenia, w osobistych zamięłowaniach i wstrętach. (...)”

Jak przypominał Przewodniczący Rady Programowej prof. Zbigniew Drozdowicz, w przeszłości różnie bywało z podejściem przedstawicieli różnych szkół do kwestii wzajemnego szacunku i zrozumienia. Profesor wspominał także w słowach wstępu o poprzednich edycjach Kongresu Religioznawczego – pierwszym spotkaniu w Tyczynie, oraz kolejnych w Poznaniu i Toruniu – podkreślając że to były właśnie te okazje, kiedy można było zacząć rozmawiać na wszystkie, nawet te kontrowersyjne tematy. Nawiązując do tych wypracowanych, dobrych praktyk, wyraził nadzieję, że IV Międzynarodowy Kongres Religioznawczy w Gdyni również

wpisze się w tą konwencję. Do udziału w Kongresie za każdym razem zapraszani są przedstawiciele różnorodnych środowisk naukowych, wszystkich tych, które w obszarze swoich zainteresowań znajdują miejsce dla tematyki religioznawczej – i to zarówno ci doświadczeni naukowcy, jak i ci którzy znajdujących się na dopiero na początku swoich badań naukowych. Oczywiście nie oznacza to, że naukowcy specjalizujący się w innych obszarach badawczych nie są mile widziani na konferencji – wręcz przeciwnie – pod warunkiem, że kwestie związane z religijnością oraz religią stanowią pewne dopełnienie ich badań. Jednym z założeń Kongresu jest bowiem zgromadzenie zróżnicowanego grona uczestników, gdyż stwarza to znacznie szersze możliwości do poszukiwania nowych kierunków badań, przyczynia się też to do poszerzania wiedzy w zupełnie nowych, często zaskakujących kierunkach, jak i – a może przede wszystkim – jest swoistą inspiracją. Decyzją organizatorów tematem przewodnim IV Międzynarodowego Kongresu Religioznawczego była „refleksja nad religią i religijnością w sytuacji zachodzących we współczesnym świecie przemian społeczno-politycznych”. Jest to nawiązanie do toczących się dyskusji związanych z aktualnymi procesami zachodzącymi we współczesnych społeczeństwach, takich jak globalizacja, liberalizacja życia społecznego, sekularyzacja, czy pluralizacja. Oczywiście, polskie społeczeństwo nie jest jeszcze dotknięte tak intensywnie tymi problemami, jak to bywa w krajach zachodnich, jednakże wszystko wskazuje na to, że w niedalekiej przyszłości sytuacja może się zmienić. Zmierzamy bowiem do przejmowania wzorców kulturowych, które dominują na Zachodzie. Jak podkreślał prof. Zbigniew Drozdowicz – nie należy tego utożsamiać z zagrożeniem, a raczej szansą dla naszego społeczeństwa. Organizatorzy wyrazili też nadzieję, że to właśnie Kongres będzie tym miejscem gdzie pojawi się możliwość dyskusji na ten temat oraz będzie to miejsce gdzie będzie można przedstawić ewentualne wątpliwości w tym zakresie. W żaden sposób temat przewodni konferencji, ani nawet te pewne problemowe zagadnienia, nie mają – w opinii organizatorów – stanowić ograniczenia dla dyskusji, a wręcz przeciwnie – mają inspirować do szerokiej i intensywnej dyskusji, świadczącej o różnorodności i różnorodności poszukiwań uczestników spotkania².

Pisząc o Kongresie Religioznawczym koniecznie trzeba wspomnieć o głównym inicjatorze tego cyklicznego spotkania naukowego, czyli o Polskim Towarzystwie Religioznawczym³. Jest to organizacja, która została założona w 1958 r. w celu pogłębiania i szerzenia wiedzy religioznawczej. Od początku swojego funkcjonowania funkcję Prezesa

² Idea IV Międzynarodowego Kongresu Religioznawczego, wstęp Przewodniczącego Rady Programowej IV Międzynarodowego Kongresu Religioznawczego prof. dra hab. Zbigniewa Drozdowicza, <http://www.kongres.amw.gdynia.pl/index.php/pl/idea>, dostęp: 17.09.2016.

³ Polish Society for the Study of Religions - nazwa angielska funkcjonuje od 1970 r.

pełniło siedmiu naukowców, w tym jako pierwszy był to prof. dr hab. Witold Łukaszewicz. Obecnie⁴ jest nim dr hab. Jerzy Kojkoł prof. AMW⁵. Polskie Towarzystwo Religioznawcze skupia w swoich szeregach naukowców polskich, którzy w swoich badaniach zajmują się szeroko rozumianym religioznawstwem, jak i naukami pokrewnymi. Podstawowe cele organizacja realizuje przede wszystkim przez działalność wydawniczą - wydając publikacje periodyczne jak i monografie - poprzez współpracę z innymi organizacjami i ośrodkami naukowymi oraz prezentowanie szerszej kategorii słuchaczy wyników swoich badań w zakresie religioznawstwa - za pośrednictwem wykładów czy też wspomnianych wcześniej publikacji. Należy zwrócić uwagę na znaczne zaktywizowanie działalności PTR w latach 1991-2000, kiedy to PTR zorganizowało ponad trzydzieści konferencji naukowych o statusie zarówno ogólnopolskim, jak i międzynarodowym, w wielu ośrodkach akademickich w Polsce, m.in. geografia i ekologia religii (Lublin 1991), mniejszości narodowe, etniczne i religijne w procesie transformacji (Wrocław 1992), małżeństwo i rodzina w religiach świata (Gdańsk 1993), wychowanie a religia (Zielona Góra 1993), religia a rynek (Warszawa 1994), religia a ruchy ekofilozoficzne (Olsztyn 1995), idea narodu i państwa w religiach i kościołach narodów słowiańskich (Rzeszów 1996), nowe ruchy religijne (Zielona Góra 1997), religie i religijność Europy Wschodu i Zachodu (Poznań 1998), tożsamość europejska (Rzeszów 1999), pamięć dla przyszłości (Tyczyn 2000), człowiek i kultury (Tyczyn 2001)⁶. Od 1970 r. PTR jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Historii Religii (IAHR) a od 2001 r. Europejskiego Stowarzyszenia Studiów Religioznawczych (European Association for the Study of Religions - EASR).

Wracając jednak do IV Międzynarodowego Kongresu Religioznawczego, należy zaznaczyć że przez cztery kolejne dni obrady odbywały się w nowym budynku Biblioteki Naukowej Akademii Marynarki Wojennej, natomiast imprezy towarzyszące spotkaniu miały miejsce w różnych miejscach zarówno w Gdańsku, Sopocie jak i w Gdyni.

⁴ Podczas Kongresu, w dniu 17 czerwca 2015 r., odbyło się XVIII Walne Zebranie Sprawozdawczo-wyborcze Polskiego Towarzystwa Religioznawczego, podczas którego zostały wybrane nowe władze Towarzystwa. Obecny skład Zarządu prezentuje się następująco: Prezes – prof. dr hab. Jerzy Kojkoł; Wiceprezes – prof. dr hab. Zbigniew Drozdowicz; Sekretarz naukowy – dr Ewa Stachowska; Członek – prof. dr hab. Henryk Hoffmann; Członek – dr hab. Artur Jocz.

⁵ Prof. Jerzy Kojkoł - polski filozof i religioznawca, doktor habilitowany nauk humanistycznych, profesor nadzwyczajny i dziekan Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej, prezes Polskiego Towarzystwa Religioznawczego, komandor Marynarki Wojennej (https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Kojkoł, dostęp: 15.09.2016).

⁶ Strona internetowa Polskiego Towarzystwa Religioznawczego: <http://www.ptr.edu.pl/pl/historia>, dostęp: 17.09.2016; hasło „Polskie Towarzystwo Religioznawcze”, https://pl.wikipedia.org/wiki/Polskie_Towarzystwo_Religioznawcze, dostęp: 17.09.2016;

W obradach wzięli udział przedstawiciele licznych ośrodków naukowych tak z Polski, jak i zza granicy (m.in. z Francji, Kazachstanu, Czech, Słowacji oraz Ukrainy). Prelegenci reprezentowali m.in. Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademię Marynarki Wojennej w Gdyni oraz inne ośrodki naukowe.

Czterodniowe obrady zostały podzielone na piętnaście tematycznych obszarów, w ramach których odbywały się poszczególne sesje. Ze względu na duże zainteresowanie, niektóre z nich zostały dodatkowo podzielone na część poranną i popołudniową. Były to:

1) Nowe problemy filozofii religii

(Koordynator: prof. dr hab. Zbigniew Drozdowicz, Sekretarz: dr Sławomir Sztajer)

2) Przedmiotowe, teoretyczne i metodologiczne trendy w religioznawstwie. Aspekt historyczny i współczesny

(Koordynator: prof. dr hab. Henryk Hoffmann, Sekretarz: Katarina Novikova)

3) Aksjologia religii

(Koordynator: ks. prof. dr hab. Piotr Moskal)

4) Antropologia religii

(Koordynator: prof. dr hab. Michał Buchowski)

5) Tożsamość religijna

(Koordynator: dr hab. Andrzej Pankalla, Sekretarz: Konrad Kośnik)

6) Religijność Europy i świata

(Koordynator: prof. dr hab. Zbigniew Stachowski, Sekretarz: dr Ewa Stachowska)

7) Socjologia religii

(Koordynator: prof. dr hab. Maria Libiszowska-Żółtkowska, Sekretarz: dr Ewa Stachowska)

8) Nowa duchowość

(Koordynator: ks. prof. dr hab. Janusz Mariański, Sekretarz: mgr Paweł Kusiak)

9) Pedagogika religii

(Koordynator: ks. prof. dr hab. Jerzy Bagrowicz, Sekretarz: dr Jarosław Horowski)

10) Religie Wschodu

(Koordynator: prof. dr hab. Krzysztof Kosior, Sekretarz: mgr Michał Mosiarz)

11) Islam w Europie

(Koordynator: dr hab. Agata Skowron-Nalborczyk, Sekretarz: dr Marta Widy-Behiesse)

12) Religia a polityka (dwa panele)

(Koordynator: dr hab. Jerzy Kojkoł, prof. AMW, Sekretarz: mgr Paweł Kusiak oraz Koordynator: dr hab. Adam Karpiński, prof. UG, Sekretarz: dr Gracjan Cimek)

13) Kultury i religie

(Koordynator: prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz, Sekretarz: dr Wojciech Klimski)

14) Badania nad językiem religijnym

(Koordynator: prof. dr hab. Zbigniew Pasek)

15) Psychologia religii

(Koordynator: prof. dr hab. Halina Grzymała-Moszczyńska)

Ze względu na dużą liczbę paneli oraz występujących ich ramach osób, nie sposób było uczestniczyć w każdym z nich, w szczególności że jednak większość paneli odbywała się równorzędnie, w salach rozmieszczonych w całym budynku. Pozwolę sobie opisać więc jedynie te panele, w których miałam szansę uczestniczyć.

Jednym z nich był panel jedenasty zatytułowany „Islam w Europie”. Moderatorem, czyli osobą sprawującą nadzór nad wystąpieniami oraz dyscypliną czasową prelegentów była dr hab. Agata Skowron-Nalborczyk. Wszystkie wystąpienia odbyły się natomiast na terenie nowowypbudowanej Biblioteki Głównej Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Otwarcia sesji dokonała jego moderator, czyli dr hab. Agata Skowron – Nalborczyk, która w słowach wstępu wskazała na istotne aspekty podejmowanych przez referentów zagadnień oraz następnie wygłosiła swój referat zatytułowany *"Status prawny islamu w Austrii – nowa Ustawa ds. Islamu (Islamgesetz) z 2015 r. a funkcjonowanie austriackiej mniejszości muzułmańskiej"*. Następnie, z wystąpieniem przygotowanym w języku angielskim wystąpił Ph.D. Martin Klapetek, prezentując temat pt.: *"Mosques and Islamic Prayer Rooms in Germany and Austria: Past and Present"*. Kolejny z prelegentów, reprezentujący Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu dr Jarema Drozdowicz, pochylił się nad wystąpieniem o tytule: *"Europejska polityka wielokulturowości wobec nowego fundamentalizmu religijnego"*. Po jego wystąpieniu przyszła kolej na dwie następne prelegentki – dr Justynę Pilarzką oraz dr Darię Orzechowską-Słowikowską, które kolejno zaprezentowały referaty zatytułowane: *"Islam bośniacki kapitałem dla edukacji międzykulturowej? Analiza empiryczna"* oraz *"Islam – niechciane dziecko współczesnej Francji. Próba syntezy"*. Po tych kilku wystąpieniach nastąpiła pierwsza dyskusja podczas której uczestnicy wymieniali się swoimi refleksjami, zadawali pytania oraz tłumaczyli słuchaczom ich wątpliwości. Drugą część obrad otworzyło wystąpienie sekretarza panelu „Islam w Europie”, a mianowicie Dr Marty Widy-Behiesse, która zaprezentowała referat pt.: *"Równouprawnienie w myśli zachodnich intelektualistów muzułmańskich"*. W dalszej kolejności wystąpiły doktorantki z Katedry Doktryn Politycznych

i Prawnych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, które podczas IV Międzynarodowego Kongresu Religioznawczego reprezentowała także Pracownię Badań Praw Orientalnych Uniwersytetu Wrocławskiego. Mgr Agnieszka Kuriata przedstawiła referat zatytułowany: *"Ograniczenia w uzewnętrznianiu wyznania poprzez ubiór – europejskie regulacje prawne dotyczące stroju muzułmanki"*, natomiast mgr Katarzyna Sadowa pochyliła się nad zagadnieniem, które stanowi jednocześnie jej temat rozprawy doktorskiej: *"Zjawisko tzw. zabójstw 'honorowych' w Europie a muzułmańska koncepcja czystości"*. Mgr Agnieszka Kuriata na początku swojego referatu podkreśliła, że dla wielu muzułmanek, które imigrują do krajów europejskich, zakaz noszenia części garderoby, które umożliwiają zasłanianie ciała, jest oceniany wręcz jako odebranie im ich „naturalnych atrybutów”, tych, które w świecie islamu czynią je osobami ważnymi i które stanowią o ich tożsamości religijnej i kulturowej. Prelegentka podkreśliła więc, że to ta chusta muzułmańska stanowi pewien element wyróżniający, ten który przyciąga wzrok i uwagę, ponieważ jest czymś innym i dopiero od pewnego czasu spotykanym w przestrzeni publicznej europejskich miast. Mgr Agnieszka Kuriata zadała następnie publiczności pytanie - które z uwagi na masowość ruchów imigracyjnych staje się zasadne - na które starała się odpowiedzieć w dalszej części swojej prezentacji, a mianowicie, czy : jak europejskie ustawodawstwo podchodzi do kwestii stroju muzułmańskiego i zakrywania przez kobiety twarzy? Odwołując się do swoich publikacji, traktujących na ten temat opowiedziała, że w krajach europejskich podkreśla się, że wobec niewielkiej liczby kobiet noszących burki czy nikaby, strój ten nie stanowi problemu społecznego i nie zagraża bezpieczeństwu. Jednakże w wyniku analizy źródeł prawnych, której dokonała autorka referatu, okazało się, że są już kraje które wprowadziły generalny zakaz zakrywania twarzy w miejscach publicznych, takie jak Francja czy Belgia, przy czym Francja, powołując się na zasadę laickości państwa, zakazuje również noszenia hidżabów w szkołach publicznych (w wyniku ustawy która weszła w życie w 2004 r.). Są również kraje, które wprowadziły przedmiotowy zakaz ale jedynie lokalnie – jak na przykład Holandia czy Hiszpania. Zakazy te obowiązują wyłącznie na terenie np. Barcelony czy też Novaro. Znane są też pewne kontrowersje dotyczące burkini, czyli popularnego stroju kąpielowego dla muzułmanek. Jak podkreślała prelegentka, za liberalną nadal uchodzi Wielka Brytania, w której zezwala się kobietom służącym w policji i straży miejskiej na noszenie hidżabów. W podsumowaniu swojego wystąpienia mgr Kuriata podkreśliła, że wydaje jej się że Europa dopiero staje przed wyzwaniem ustosunkowania się do obecności muzułmanów w przestrzeni

publicznej, a głównym problemem, z którym zmierzy się w przyszłości, może być debata dotycząca generalnego pozwolenia na występowanie hidżabów w przestrzeni publicznej⁷.

Natomiast mgr Katarzyna Sadowa w swoim referacie stwierdziła, że problematyka tzw. zabójstw 'honorowych' to zagadnienie godzące w podstawowe prawa człowieka, a mimo wszystko jest to zagadnieniem jak najbardziej aktualnym współcześnie, nawet pomimo tego iż jest czymś całkiem nowym, a na arenie międzynarodowej znanej dopiero od lat 90 w wyniku powolnego nagłaśniania przedmiotowych spraw. Jak podkreślała prelegentka jest to problem dotyczący przede wszystkim państw muzułmańskich, jednakże nie należy zapominać, że nie problem ten dotyka tak samo państwa europejskie – w coraz większym stopniu. Wynika tak m.in. z raportu sporządzonego w 2003 roku przez Ann Cryer dla Rady Europy. Ten niepokojący fakt znalazł swoje miejsce w Raporcie Komisji Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z 8 czerwca 2009 roku. Mniej więcej od tego czasu, zarówno w ramach prac ONZ, Rady Europy, jak i UE, wydawane są rezolucje i rekomendacje dotyczące zjawiska, co jednak – jak podkreślała w trakcie wystąpienia mgr Katarzyna Sadowa – nie przekłada się na malejącą liczbę przypadków zabójstw „honorowych”. Szczególnie wysoki odsetek zauważamy w krajach, gdzie zamieszkuje większość muzułmańska, a jak pokazują liczne badania - około 90% wszystkich zbrodni tego typu popełnianych jest przez muzułmanów.

W tym panelu mieliśmy też okazję wysłuchać rozważań mgr Sylwi Wachulak, która wystąpiła z referatem pt.: *"Współczesne osobliwości polskich konwertytów na islam przedstawione w dyskursie medialnym"*, następnie mgr Olgi Kotyni opowiadającej o bardzo ciekawym zagadnieniu, a nieznajdującym obecnie dużego zainteresowania badawczego, a mianowicie: *"Islam wobec naukowych prób wyjaśnienia powstania życia - spór muzułmanów z badaczami biogenezy"*. Całość panelu zamknęła mgr Iwona Latkowska, która wygłosiła przemówienie pt.: *"Samobójcze zamachy terrorystyczne jako rodzaj gry politycznej – w kontekście bezpieczeństwa XXI wieku"*.

Pokłosem Kongresu jest publikacja zaprezentowanych podczas konferencji referatów w dwóch czasopismach naukowych. Pierwsze z nich – *Colloquium*, wydawane jest przez Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Zgodnie z punktacją Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa wyższego, otrzymuje ono 8 punktów.

⁷ Więcej informacji na ten temat można znaleźć w publikacjach A. Kuriaty m.in.: Francuski zakaz zakrywania twarzy w miejscach publicznych jako przykład europejskich ograniczeń prawnych w uzewnętrznianiu wyznania poprzez ubiór, [w:] "Colloquium" 2016, 1/2016, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2016; Strój muzułmanek we Francji a wpływ islamu, [w:] "Acta Erasmiana" 2015, Wiara, polityka i religia, t. 8, Wrocław 2015.

Drugie czasopismo, w którym uczestnicy Kongresu mogli opublikować wyniki swoich badań – *Przegląd Religioznawczy*, według tej punktacji otrzymuje 13 punktów. Jest to kwartalnik, wydawany przez Polskie Towarzystwo Religioznawcze. Pod zmienionym tytułem⁸ w sposób ciągły ukazuje się od 1992 r.

⁸ Polskie Towarzystwo Religioznawcze realizując jeden ze swoich podstawowych, początkowych celów, rozpoczęło w 1957 r. działalność wydawniczą, w ramach której publikowało artykuły na łamach swojego czasopisma „*Euhemer. Przegląd Religioznawczy*”. Jednakże w 1992 r. czasopismo zmieniło nazwę i po dziś dzień ukazuje się cztery razy w roku jako „*Przegląd Religioznawczy*”. Więcej informacji o czasopiśmie na stronie internetowej: <http://www.ptr.edu.pl/pl/przegladaaktualne>, dostęp: 15.09.2016.